

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ШАПОШНИКОВА ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 811.111'255.4'38(043.3)

**ВІДТВОРЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
ІДІОЛЕКТУ ДЖОДЖО МОЕС В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ
РОМАНУ «ПІСЛЯ ТЕБЕ»**

035- Філологія

035.04 Германські мови та

літератури (переклад включно) - англійська

Автореферат

магістерської роботи на здобуття

ступеня магістра філології

Миколаїв – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконано на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови
Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Бужикова Раїса Іванівна,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 27 червня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні атестаційної
комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили
(54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Впродовж багатьох років лінгвостилістика досліджує розмаїття понять і визначень, які пояснюють значення й наповненість «індивідуального стилю» окремого автора. На сьогоднішній день існують декілька термінів, що відрізняються місцем в загальнотеоретичній системі, аналізом і специфічним вивченням, а саме: «ідіостиль» й «ідіолект».

Багато тлумачень і визначень цих понять ми можемо знайти в працях В. В. Виноградова, І. В. Арнольд, В. П. Григор'єва, Ю. М. Караулова, Л. І. Коткової, В. І. Волощук, П. Гриценка, Л. Ставицької, А. І. Дзвоник., В. В. Жайворон, В. Ф. Муратової, Л. Фроляка.

У нашому дослідженні ми спираємося на точку зору С. Я. Єрмоленка, що визначав ідіостиль як сукупність різних мовно-виражальних засобів, що виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших, тобто ідіостиль – це система змістовних і формальних лінгвістичних характеристик, властивих усім творам окремого автора, яка робить унікальним втілений в цих творах авторський спосіб мовного висловлення, а ідіолект – це також своєрідна мова окремого індивіда в конкретному творі, яка має набір виражальних засобів, словотвірні й синтаксичні особливості тощо.

Тому термін «ідіостиль», на нашу думку, необхідно застосовувати для опису стилю письменника загалом. Автор самостійно формує «власну» мову, яку наповнює характерними словами, фразами й реченнями, які в свою чергу в подальшому складаються в обрану ним будову. Поняття ідіостилу більш розгалужене, оскільки вміщує в собі мову усіх творів автора, усі різновиди комунікативних ситуацій, тенденції доби створення.

Вияв ідіолекту повинен бути наявним у перекладі відповідного твору, тому проблема й багатоаспектність художнього перекладу, які лежать в площині літератури, мови й культури, стали вагомими питання сучасних гуманітарних студій. Таким чином, проблеми письменник-перекладач,

оригінал-переклад, первинність-похідність стали предметами дослідження перекладознавців.

Іноді перекладачі нехтують законами й теорією літератури, компаративістики, тому в перекладеному творі можуть втрачатися приналежність до певного літературного напрямку, особливості ідіолекту автора, що формують світогляд й мовну картину світу письменника, а це безпосередньо впливає на розуміння, емоції й сприйняття реципієнтом загального змісту твору. Тому у XXI столітті, на нашу думку, важливо приділяти увагу авторському стилю письменника, відповідно текстотвірній діяльності й транслітологічній.

Такий підхід до аналізу художнього перекладу зумовлює необхідність виокремлення особливостей ідіолекту на лексичному, семантичному, граматичному й синтаксичному рівнях в оригіналі твору, а надалі дослідження їх трансформацій у перекладі. Це дозволяє зробити висновок про еквівалентність та адекватність роботи перекладача, відсоткове співвідношення використання конкретних трансформацій у художньому перекладі.

Актуальність дослідження полягає в аналізі ідіолекту в перекладі твору *After you* Джорджо Моєс (виокремленні форм, граматичних структурних особливостей, універсальних синтаксичних, лексичних і стилістичних засобів) в україномовному тексті «Після тебе», переклад з англійської Таїсії Івченко. Це дозволяє визначити ідіолект як власну мову письменника, як спосіб індивідуального використання мовних засобів і прийомів, які повинні бути збереженні в художньому перекладі будь-якою мовою.

Мета роботи: визначення лінгвістичної специфіки ідіолекту Джорджо Моєс у романі *After you* й її вияв в українському перекладі «Після тебе».

Мета потребує реалізації таких завдань:

- систематизувати наукові підходи до визначення понять «ідіостиль» й «ідіолект»;

- розробити комплексну методику дослідження ідіолекту Джорджо Моєс у перекладі роману *After you* на основі методологічних положень;
- розкрити специфіку стилістичних і синтаксичних засобів письменниці;
- встановити типову для ідіолекту автора граматичну специфіку мовлення в ідіолекті україномовного роману *Afteryou*;
- визначити основні лексико-семантичні й синтаксичні трансформації ідіолекту в перекладі «Після тебе».

Об'єктом роботи є ідіолект ДжорджоМоєс в українському перекладі роману «Після тебе».

Предмет роботи: визначення основних лінгвістичних особливостей ідіолекту ДжорджоМоєс і характер їх взаємодії в оригіналі й перекладі роману *Afteryou*.

У нашій роботі використанні *метод аналізу*, який враховує як стилістичний аспект аналізу ідіолекту, так і морфологічний, що використано для вивчення словникового складу мовлення автора. *Трансформаційний та компонентний метод* дозволив виявити граматичні модифікації словосполучень, речень, їх граматичну сполучуваність. *Порівняльний метод* дав змогу визначити сукупність різних прийомів дослідження мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки. *Кількісний метод* використано для підтвердження типовості тих чи інших особливостей у художньому мовленні письменника в романі. *Контекстуальний аналіз* дав змогу дійти висновку щодо характерних рис ідіолекту автора через комплексний аналіз його лексичних, синтаксичних і стилістичних аспектів.

Наукова новизна роботи полягає у спробі дослідження ідіолекту Джорджо Моєс у романі *After you* як синтезу базових лексичних, синтаксичних та стилістичних елементів, що дає змогу лінгвостилістичного аналізу мовлення на різних рівнях тексту.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані під час підготовки навчальних курсів, написання рефератів, курсових і дипломних робіт з теорії та практики перекладу з англійської мови.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел – 87 найменувань. Загальний обсяг роботи – 89 сторінок, з них – 78 основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, вказується практична цінність дослідження, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи *«Теоретичні засади дослідження ідіолекту в сучасній лінгвістиці»* містить три підрозділи. У *підрозділі 1.1. «Поняття «ідіостилю» як лінгвістичного феномену й методи його вивчення в сучасній лінгвістиці»* було з'ясовано теоретичні основи дослідження ідіостилю, проаналізовано особливості наповнення терміну з огляду на точки зору різних науковців, визначено сутність поняття «ідіостиль». У *підрозділі 1.2. «Проблема ототожнення понятійної сутності термінів «ідіостиль» й «ідіолект»»* були розглянуті різні теорії для тлумачення терміну «індивідуального стилю». Звернено увагу на точки зору розгалуження таких понять, як «ідіостиль» та «ідіолект». Визначено конкретний набір засобів, лінгвістичних та позамовних засобів, які формують суттєву наповненість понять. Надано дефініції й основні розрізнявальні характеристики «ідіостилю» та «ідіолекту». У *підрозділі 1.3. «Проблема художнього перекладу ідіолекту автора в сучасному мовознавстві»* уточнено й систематизовано труднощі художнього перекладу й відповідні вимоги до

його виконання. Визначено різноманітні способи відтворення мовних особливостей оригіналу художнього твору. Були виокремлено основні етапи роботи перекладача з художнім текстом при перекладі.

Другий розділ роботи *«Ідіолект Джоджо Моєс в оригіналі роману After you»* містить сім підрозділів. У *підрозділі 2.1. «Комплексний підхід до дослідження ідіолекту Джоджо Моєс в любовному романі After you»* були виокремлені етапи роботи над дослідженням ідіолекту твору *After you*. Розроблено методикау аналізу ідіолекту Джоджо Моєс. У *підрозділі 2.2. «Своєрідність емотивності в ідіолекті Джоджо Моєс»* визначено сутність терміну «емотивність» й основні характеристики емотивності як частини конотативного значення слова. У *підрозділі 2.3. «Порівняння як засіб посилення емоційної виразності»* порівняно терміни «порівняння» й «уподібнення» в відповідних літературознавчих словниках в українському й англійському науковому доробку. Визначено частотність вживання основних типів порівняння й їх структура в оригіналі твору. У *підрозділі 2.4. «Функція ступенів порівнянь прикметників у посиленні емоційної виразності»* виокремлено категорію ступенів порівняння як лінгвістичної особливості ідіолекту Джоджо Моєс. Визначено, що саме прикметники відображають суб'єктивну дійсність письменника, таким чином виражається індивідуальний вибір письменника й характеризується його мовна картина світу. У *підрозділі 2.5. «Речення з умовними конструкціями в ідіолекті Джоджо Моєс»* досліджено тенденцію автора до використання кондиціоналу в складі ідіолекту роману *After you*. Визначено кількісний показник вживання кожної типу умовних речень англійської мови у творі й їх відповідне значення. У *підрозділі 2.6. «Особливості застосування дієприкметника в ідіолекті роману After you»* зазначено основні функції у вживанні дієприкметників, їх приналежність до членів речення. У *підрозділі 2.7. «Роль однорідних членів речення в формуванні ідіолекту роману After you»* виділено тенденцію до вживання речень з однорідними членами, що

виступає чинником відповідної синтаксичної структури, яка впливає на семантику. Визначено роль її смислового наповненості однорідних членів речення.

Третій розділ роботи «Відтворення ідіолекту Джорджо Моес в перекладі роману *After you*» містить п'ять підрозділів. У підрозділі 3.1. «Трансформація порівняльних конструкцій в романі «Після тебе»» визначено частотність вживання основних трансформацій при перекладі порівняльних конструкцій. Зазначено найсуттєвіші семантичні й синтаксичні зміни. У підрозділі 3.2. «Відтворення ступенів порівняння прикметників в україномовному романі «Після тебе»» виокремлено 4 типи індивідуально-авторських порівнянь в структурі суперлативу. Прослідковано комплекс трансформацій, використаних при перекладі ступенів порівняння прикметників українською мовою. У підрозділі 3.3. «Особливості трансформації умовних речень ідіолекту роману *After you* українською мовою» визначено еквівалентність й адекватність перекладу умовних речень в структурі українського перекладу роману. Зазначено основні трансформації й частотність їх використання в тексті. У підрозділі 3.4. «Стратегії відтворення дієприкметника й дієприслівника в ідіолекті роману «Після тебе»» виокремлено комплекс трансформацій, що були використанні при перекладі дієприкметників. Визначено зміни їх синтаксичної ролі в українському перекладі. У підрозділі 3.5. «Характерні перетворення при перекладі однорідних членів речення ідіолекту роману *After you* українською мовою» зазначено основні синтаксичні трансформації речень з однорідними членами, їх частотність й вплив на реципієнта (у відношенні еквівалентності й адекватності).

ВИСНОВКИ

Вивчення лексичних особливостей ідіолекту Джорджо Моес крізь призму перекладацьких трансформацій вимагало чітко надати дефініцію двох основних термінів, які відрізняються своїм аналізом і вивченням, а саме:

«ідіостиль» й «ідіолект». Ідіостиль – це різновид авторської мови художньої літератури, яка вміщує в себе всі твори автора за певний період творчості або загалом. В свою чергу ідіолект – це комплекс глибинних, текстопороджувальних домінант, характерних лексичних, семантичних, граматичних і синтаксичних засобів мови автора в конкретному його творі.

Перекладознавчий підхід для виділення особливостей ідіолекту вимагає приділити суттєву увагу художньому перекладу, оскільки художній переклад є засобом особливої комунікації між автором оригіналу й іншомовними читача. Але це потребує збереження ідіолекту оригіналу, мовної картину світу письменника, естетичного впливу, який за ідеєю письменника має справити оригінал на реципієнта будь-якою мовою.

У нашому комплексному дослідженні ідіолекту Джоджо Моєс роману *Afteryou* в перекладі Таїсії Івченко ми здійснили детальний розгляд вербального рівня, оскільки цей підхід і досі залишається одним з визначальних як метод виокремлення специфіки змісту, смислу тексту. Тому ми також розглядали текст твору на синтаксичному рівнях.

На першому етапі роботи шляхом кількісного аналізу ми вилучили найбільш частотні граматичні засоби в оригіналі англomовного тексту, лексичні засоби ідіолекту Джоджо Моєс, що дозволило сформуванати дві групи художніх засобів – лексико-семантичні особливості (порівняння, ступені порівняння прикметників).

На другому етапі ми виокремили синтаксичні конструкції (прості й складні речення, речення з умовним способом, дієприкметники й дієприслівники, однорідні члени речення тощо).

На третьому етапі ми визначили частотність використання лексико-семантичних і синтаксичних трансформацій в українськомовному перекладі роману «Після тебе».

Ключова задача перекладача в художньому перекладі – це відтворення семантичної цілісності оригіналу в перекладному тексті, оскільки він не

може втручатися у мовну картину світу художнього твору сформовану автором або змінювати ідейно-художню систему. Перекладач повинен зберегти комунікативну функції тексту, пам'ятати про читача й підбирати такі засоби й методи, що зможуть забезпечити адекватність перекладу оригінала.

Кожний перекладач використовує зручні й властиві для нього прийоми, які в кінцевому результаті не повинні впливати на якість перекладу.

В українському перекладі роману *After you* («Після тебе», пер. Таїсії Івченко) наявні наступні трансформації у відсотковому відношенні у випадку порівнянь або порівняльних конструкцій: синтаксичне розширення (14.3%), синонімічні відповідники (28.5%), декомпресія (28.5%), дослівний переклад (14.3%), контекстуальна заміна (14.3%) (див.дод. 1).

Під час дослідження трансформацій у структурі ступенів порівняння прикметників були виявлені додавання (9%), синонімічні відповідники (18.1%), компресія (9%), декомпресія (9%), вільний переклад (27.3%), антонімічний переклад (18.1%), дослівний переклад (9%) (див.дод. 2).

У випадку перекладу умовних речень перекладачка надала перевагу використанню дослівного перекладу (42.8%), у меншій мірі виявлені контекстуальна заміна (14.3%) і вилучення (14.3%), а також в однаковому відсотковому співвідношенні пермутація, синтаксичне розширення, описовий і антонімічний переклад (7.1%) (див.дод. 3).

Основною трансформацією перекладу дієприкметникових і дієприслівникових зворотів виступає синтаксичне звуження (37.5%), надалі в однаковій мірі наявні синонімічні відповідники, пермутація, компресія, синтаксичне розширення й перефразування (12.5%) (див.дод. 4).

У перекладі речень з однорідними членами найчастіше зустрічаємо трансформацію компресії (25%) і дослівний переклад (25%), у відсотковому відношенні однаково використанні транскодування, синтаксичне об'єднання, синтаксичне розширення й декомпресія (12.5%) (див.дод. 5).

На основі наших досліджень, ми можемо стверджувати, що ідіолект Джорджо Моєс роману *After you* у процесі його перекладу українською мовою адекватно відтворився перекладачем у романі «Після тебе», що констатує достатній рівень оволодіння перекладачем найсуттєвішими ідіолектними особливостями оригіналу роману.

АНОТАЦІЯ

Шапошникова В. В. Відтворення лінгвістичних особливостей ідіолекту Джорджо Моєс в українському перекладі роману «Після тебе». – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Протягом багатьох років лінгвістика вивчає різноманітність понять і визначень, які пояснюють зміст і повноту «індивідуального стилю» окремого автора. Індивідуальний стиль автора характеризується певною системою слів, лінгвістичними та позамовними засобами, виразами, які визначаються метою впливу на адресата тексту.

Вивчення творів окремого письменника є актуальним і перспективним дослідженням через призму одного чи декількох текстів, які є універсальною лінгвістичною єдністю. Завдяки цьому лінгвістика досі має вагомі посилання на осягнення авторської лінгвістичної картини та художньої мови за категоріями «ідіостиль» і «ідіолект».

Ми маємо можливість дослідити особливості компонентів ідіолекту Джорджо Моєс, які сприяють повному розумінню тексту як цілісної структури, яка складається з багатьох мовних засобів. Особливе завдання полягає в тому, щоб з'ясувати провідні експресивні засоби і стилістичні прийоми, характерні для ідіолекту письменника і шляхи їх поєднання, що

дозволяє краще розглянути зміст роботи в цілому, а також специфіку авторської мовної картини.

Деякі вчені визначають лише поняття «ідіостилю», але існує ряд сучасних робіт, в яких інші вчені звертають пильну увагу на виділення «ідіолекту» як окремого терміну. Конкретний набір лінгвістичних засобів розкриває ідіолект автора. Кожен автор заповнює текст спеціальними лінгвістичними й позамовними засобами, щоб передати певний зміст і настрій.

Ключові слова: ідіолект, ідіостиль, лінгвістичні та позамовні засоби, мовна картина, прийоми.

SUMMARY

Shaposhnykova V. V. Reproduction of linguistic peculiarities of idiolect of Jojo Moyes in the Ukrainian translation of the novel «Після тебе».

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English. – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

For many years, linguistics has been exploring the diversity of concepts and definitions that explain the meaning and completeness of the “*individual style*” of a separate author. The individual style of the author is characterized by a certain system of words, linguistic and extra-language means, expressions that are determined by the purpose of influencing the addressee of the text.

Studying of the works of a separate writer is actual and perspective through the prism of one text or several, which are an all-in-one linguistic unity. Due to this, linguistics still has strong references to the comprehension of the author's linguistic picture and artistic speech through the categories of “*idiostyle*” and “*idiolect*”.

We have the opportunity to study the specific features of the components of the idiolect of Jojo Moyes, which contribute to a fuller understanding of the text as

a holistic entity, which consists of many linguistic means. The special task is to find out the leading expressive means and stylistic techniques that are typical for the writer idiolect and the ways of their combinations, which will allow them to better consider the content of the work in general, as well as the specifics of the author's language picture.

Some scientists point out only the concept of idiostyle and there is a number of up-to-date works. On the other hand, another scientists pay close attention to the allocation of the idiolect as a separate and certain term. A specific set of methods and literary accesses reveals the author's idiolect. Every author fills the text with special morphological and stylistic constructions to transmit a particular meaning and mood.

Keywords: idiolect, idiostyle, linguistic and extra-language means, language picture, method.